Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

19 päivänä joulukuuta 2024*

Ennakkoratkaisupyyntö – SEUT 49 artikla – Sijoittautumisvapaus – SEUT 63 artikla – Pääomien vapaa liikkuvuus – Sovellettavan liikkumisvapauden määrittäminen – Palvelut sisämarkkinoilla – Direktiivi 2006/123/EY – 15 artikla – Osakepääoman omistamista koskevat vaatimukset – Puhtaasti taloudellisen sijoittajan omistusosuus asianajajayhtiössä – Asianajajayhtiön poistaminen asianajajayhteisön rekisteristä kyseisen omistusosuuden vuoksi – Sijoittautumisvapauden ja pääomien vapaan liikkuvuuden rajoitus – Asianajajien riippumattomuuden takaamista ja oikeudellisten palvelujen vastaanottajien suojelua koskevat oikeuttamisperusteet – Välttämättömyys – Oikeasuhteisuus

Asiassa C-295/23,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Bayerischer Anwaltsgerichtshof (Baijerin asianajajayhteisön ammattituomioistuin, Saksa) on esittänyt 20.4.2023 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 9.5.2023, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Halmer Rechtsanwaltsgesellschaft UG

vastaan

Rechtsanwaltskammer München,

jossa asian käsittelyyn osallistuvat

SIVE Beratung und Beteiligung GmbH ja

Daniel Halmer,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti K. Lenaerts, jaostojen puheenjohtajat F. Biltgen, K. Jürimäe, C. Lycourgos, I. Jarukaitis, M. L. Arastey Sahún, S. Rodin, D. Gratsias ja M. Gavalec (esittelevä tuomari) sekä tuomarit E. Regan, I. Ziemele, Z. Csehi ja O. Spineanu-Matei,

julkisasiamies: M. Campos Sánchez-Bordona,

kirjaaja: hallintovirkamies N. Mundhenke,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 30.4.2024 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Halmer Rechtsanwaltsgesellschaft UG, SIVE Beratung und Beteiligung GmbH ja M. Daniel Halmer, edustajinaan M. Quecke ja D. Uwer, Rechtsanwälte,

– Rechtsanwaltskammer München, edustajanaan C. Wolf, Professor,

– Saksan hallitus, asiamiehinään J. Möller, M. Hellmann, A. Sahner ja J. Simon,

– Espanjan hallitus, asiamiehinään Á. Ballesteros Panizo, M. Morales Puerta ja A. Pérez-Zurita Gutiérrez,

– Ranskan hallitus, asiamiehinään R. Bénard, B. Fodda ja T. Lechevallier,

– Kroatian hallitus, asiamiehenään G. Vidović Mesarek,

– Itävallan hallitus, asiamiehinään A. Posch, J. Schmoll, M. Aufner, A. Kögl ja P. Thalmann,

– Slovenian hallitus, asiamiehinään V. Klemenc ja T. Mihelič Žitko,

– Euroopan komissio, asiamiehinään L. Armati, M. Mataija ja G. von Rintelen,

kuultuaan julkisasiamiehen 4.7.2024 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee SEUT 49 artiklan ja SEUT 63 artiklan 1 kohdan sekä palveluista sisämarkkinoilla 12.12.2006 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/123/EY (EUVL 2006, L 376, s. 36) 15 artiklan 3 kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa vastakkain ovat Halmer Rechtsanwaltsgesellschaft UG (jäljempänä HR) ja Rechtsanwaltskammer München (Münchenin asianajajakamari, jäljempänä asianajajakamari) ja jossa on kyseessä viimeksi mainitun päätös peruuttaa HR:lle asianajotoiminnan harjoittamiseen annettu lupa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3 Direktiivin 2006/123 johdanto-osan 6, 33, 39, 40, 55, 56, 73 ja 101 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(6) Esteitä ei voida poistaa ainoastaan soveltamalla suoraan perustamissopimuksen 43 ja 49 artiklaa [SEUT 49 ja SEUT 56 artiklaa] ottaen huomioon, että jäsenvaltioihin kohdistuvien perustamissopimuksen rikkomisesta johtuvien menettelyjen tapauskohtainen käsittely olisi erittäin hankalaa kansallisille ja yhteisön toimielimille varsinkin laajentumisten jälkeen ja toisaalta useiden esteiden poistaminen edellyttää kansallisten säännösten yhteensovittamista, viranomaisyhteistyö mukaan luettuna. Kuten Euroopan parlamentti ja neuvosto ovat todenneet, palvelujen todelliset sisämarkkinat on mahdollista toteuttaa yhteisön säädöksen avulla.

– –

(33) Tämän direktiivin kattamat palvelut edustavat laajaa kirjoa jatkuvasti muuttuvia toimia – –. Katettuihin palveluihin kuuluvat myös yrityksille ja kuluttajille suoritetut palvelut, kuten lainopilliset ja veroneuvontapalvelut – –

– –

(39) Lupajärjestelmän käsitteellä olisi tarkoitettava muiden muassa viranomaismenettelyjä, joilla myönnetään lupia, lisenssejä tai eri toimilupia, mutta se kattaa myös velvollisuuden kirjoittautua ammattialajärjestöön tai rekisteriin – – voidakseen harjoittaa tiettyä toimintaa. – –

(40) [Unionin] tuomioistuin on kehittänyt käsitteen ’yleistä etua koskevat pakottavat syyt’, joihin tämän direktiivin eräissä säännöksissä viitataan, perustamissopimuksen 43 ja 49 artiklaa [(joista on tullut SEUT 49 ja SEUT 56 artikla)] koskevassa oikeuskäytännössään, ja käsite saattaa kehittyä edelleen. Käsite kattaa [unionin] tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan ainakin seuraavat alat: – – palvelujen vastaanottajien suojelu, kuluttajansuoja, – – oikeuslaitoksen moitteettoman toiminnan takaaminen – –

– –

(55) Tämä[n] direktiivin ei tulisi rajoittaa jäsenvaltioiden mahdollisuutta peruuttaa luvat jälkikäteen tapauksissa, joissa lupien myöntämisen ehdot eivät enää täyty.

(56) [Unionin] tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kansanterveys, kuluttajien suojelu, eläinten terveys ja kaupunkiympäristön suojeleminen ovat yleistä etua koskevia pakottavia syitä. Tällaisilla pakottavilla syillä voidaan perustella lupajärjestelmiä ja muita rajoituksia. Millään tällaisella lupajärjestelmällä tai rajoituksella ei kuitenkaan saisi harjoittaa kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää. Lisäksi kaikissa tapauksissa olisi noudatettava tarpeellisuus- ja suhteellisuusperiaatteita.

– –

(73) Tutkittaviin vaatimuksiin kuuluvat kansalliset säännöt, joiden mukaan muista kuin ammatilliseen pätevyyteen liittyvistä syistä tietyn toiminnan järjestäminen sallitaan vain määrätyille palveluntarjoajille. Vaatimuksiin kuuluvat myös palveluntarjoajalle asetettu velvoite valita tietty oikeudellinen muoto, kuten että tämän on oltava oikeushenkilö, henkilöyhtiö, voittoa tavoittelematon yhteisö tai pelkästään luonnollisten henkilöiden omistama yhtiö, sekä osakepääoman omistamista koskevat vaatimukset, kuten tietylle palvelutoiminnalle asetettu vaatimus vähimmäispääomasta tai osakkeenomistajien tai liikkeenjohdon erityistä pätevyyttä koskeva vaatimus. – –

– –

(101) Palvelujen vastaanottajien ja erityisesti kuluttajien edun kannalta on syytä varmistaa, että palveluntarjoajat voivat tarjota monialapalveluja ja että näiden palvelujen tarjoamista rajoitetaan ainoastaan siinä määrin kuin se on tarpeellista säänneltyjen ammattien harjoittajien riippumattomuuden, puolueettomuuden ja luotettavuuden takaamiseksi. – –”

4 Mainitun direktiivin 1 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä vahvistetaan yleissäännökset, joiden avulla edistetään palveluntarjoajien sijoittautumisvapautta ja palvelujen vapaata liikkuvuutta niin, että samalla taataan palvelujen korkea laatu.”

5 Mainitun direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tätä direktiiviä sovelletaan sellaisten palveluntarjoajien tuottamiin palveluihin, jotka ovat sijoittautuneet johonkin jäsenvaltioon.”

6 Saman direktiivin 4 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

1) ’palvelulla’ itsenäisenä ammatinharjoittajana suoritettavaa perustamissopimuksen 50 artiklassa [(josta on tullut SEUT 57 artikla)] tarkoitettua taloudellista toimintaa, josta yleensä saadaan korvaus;

2) ’palveluntarjoajalla’ luonnollista henkilöä, joka on jonkin jäsenvaltion kansalainen, tai perustamissopimuksen 48 artiklassa [(josta on tullut SEUT 54 artikla)] tarkoitettua jäsenvaltioon sijoittautunutta oikeushenkilöä, joka tarjoaa tai tuottaa palvelun;

– –

5) ’sijoittautumisella’ perustamissopimuksen 43 artiklassa [(josta on tullut SEUT 49 artikla)] tarkoitettua palveluntarjoajan tosiasiallista taloudellista toimintaa määrittelemättömän ajanjakson ajan pysyvän infrastruktuurin kautta, josta tosiasiallinen palveluntarjonta tapahtuu;

6) ’lupajärjestelmällä’ menettelyä, jonka mukaisesti palveluntarjoajan tai vastaanottajan on käännyttävä toimivaltaisen viranomaisen puoleen saadakseen virallisen päätöksen tai hiljaisen päätöksen, joka oikeuttaa palvelutoiminnan aloittamiseen tai harjoittamiseen;

7) ’vaatimuksella’ velvoitetta, kieltoa, ehtoa tai rajoitusta, joka sisältyy jäsenvaltioiden lakeihin, asetuksiin tai hallinnollisiin määräyksiin tai johtuu oikeus- tai viranomaiskäytännöstä, ammattialasäännöistä tai ammattijärjestöjen tai muiden ammatillisten organisaatioiden yhteisistä säännöistä, jotka ne ovat vahvistaneet itsemääräämisoikeutensa puitteissa; työmarkkinaosapuolten neuvottelemissa työehtosopimuksissa vahvistettuja normeja ei sellaisenaan katsota tässä direktiivissä tarkoitetuiksi vaatimuksiksi;

8) ’yleistä etua koskevilla pakottavilla syillä’ syitä, jotka [unionin] tuomioistuimen oikeuskäytännössä on vahvistettu sellaisiksi ja joihin kuuluvat muun muassa seuraavat: – – kuluttajien [ja] palvelujen vastaanottajien – – suojelu – –;

9) ’toimivaltaisella viranomaisella’ jäsenvaltion elintä tai laitosta, jolla on oikeus valvoa tai säännellä palvelutoimintaa, kuten hallintoviranomaiset, mukaan luettuina sellaisina toimivat tuomioistuimet, ammattiala- ja ammatilliset järjestöt sekä organisaatiot, jotka itsemääräämisoikeutensa puitteissa säätelevät yhteisesti palvelutoiminnan aloittamista tai harjoittamista;

– –

11) ’säännellyllä ammatilla’ [ammattipätevyyden tunnustamisesta 7.9.2005 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston] direktiivin 2005/36/EY [(EUVL 2005, L 255, s. 22)] 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettua yhdestä tai useammasta toiminnan lajista koostuvaa ammattitoimintaa;

– –”

7 Direktiivin 2006/123 9 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltiot voivat asettaa palvelutoiminnan aloittamisen tai harjoittamisen ehdoksi lupajärjestelmän noudattamisen vain siinä tapauksessa, että seuraavat ehdot täyttyvät:

a) lupajärjestelmä ei ole ketään palveluntarjoajaa syrjivä;

b) lupajärjestelmän tarve on perusteltavissa yleiseen etuun liittyvästä pakottavasta syystä;

c) tavoiteltua päämäärää ei voida saavuttaa vähemmän rajoittavalla toimenpiteellä, etenkin koska jälkikäteisvalvonta tapahtuisi liian myöhään, jotta sillä olisi todellista vaikutusta.”

8 Kyseisen direktiivin 11 artiklan 4 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tämä artikla ei vaikuta jäsenvaltioiden mahdollisuuteen peruuttaa lupa etenkin tapauksissa, joissa luvan myöntämisehdot eivät enää täyty.”

9 Mainitun direktiivin 15 artiklassa, jonka otsikko on ”Arvioitavat vaatimukset”, säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on tutkittava, sisältyykö niiden oikeusjärjestelmään 2 kohdassa tarkoitettuja vaatimuksia, ja varmistettava, että vaatimukset ovat 3 kohdassa tarkoitettujen ehtojen mukaiset. Jäsenvaltioiden on mukautettava lakejaan, asetuksiaan tai hallinnollisia määräyksiään, jotta ne olisivat yhdenmukaisia mainittujen ehtojen kanssa.

2. Jäsenvaltioiden on tutkittava, asetetaanko niiden oikeusjärjestelmässä palvelutoiminnan aloittamisen tai harjoittamisen ehdoksi seuraavien syrjimättömien vaatimusten noudattaminen:

– –

c) osakepääoman omistamista koskevat vaatimukset;

– –

3. Jäsenvaltioiden on tarkistettava, että 2 kohdassa tarkoitetut vaatimukset täyttävät seuraavat ehdot:

a) syrjimättömyys: vaatimukset eivät ole suoraan tai välillisesti syrjiviä kansalaisuuden tai yrityksen kotipaikan suhteen;

b) välttämättömyys: vaatimukset ovat perusteltuja yleisen edun mukaisin pakottavin syin;

c) oikeasuhteisuus: vaatimukset ovat omiaan takaamaan tavoitellun päämäärän saavuttamisen, ne eivät saa ylittää sitä, mikä on välttämätöntä tavoitteen saavuttamiseksi, eikä muilla vähemmän rajoittavilla toimenpiteillä voida saavuttaa samaa tulosta.

– –

5. Jäljempänä 39 artiklan 1 kohdassa säädetyssä keskinäisessä arviointikertomuksessa jäsenvaltioiden on ilmoitettava

a) vaatimukset, jotka ne aikovat pitää voimassa, sekä syyt, joiden perusteella ne arvioivat vaatimusten olevan 3 kohdan ehtojen mukaisia;

– –

6. 28 päivästä joulukuuta 2006 alkaen jäsenvaltiot eivät saa asettaa 2 kohdassa tarkoitetun tyyppisiä uusia vaatimuksia, elleivät ne ole 3 kohdassa säädettyjen ehtojen mukaisia.

– –”

10 Saman direktiivin 25 artiklan, jonka otsikko on ”Monialatoiminta”, 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että palveluntarjoajille ei aseteta vaatimuksia, jotka velvoittavat harjoittamaan yksinomaan tiettyä toimintaa tai joilla rajoitetaan erilaisten toimintamuotojen harjoittamista yhdessä tai osana yhteistyöhanketta.

Tällaisia rajoituksia voidaan kuitenkin asettaa seuraaville palveluntarjoajille:

a) säänneltyjen ammattien harjoittajille, siltä osin kuin rajoitusten asettaminen on perusteltua kunkin ammatin erityispiirteisiin mukautettujen erilaisten ammattietiikkaan ja -toimintatapoihin liittyvien vaatimusten noudattamiseksi ja tarpeen säänneltyjen ammattien harjoittajien riippumattomuuden ja puolueettomuuden takaamiseksi;

– –

2. Kun 1 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitettu palveluntarjoajien välinen monialatoiminta sallitaan, jäsenvaltioiden on varmistettava seuraavat seikat:

a) eturistiriidat ja tiettyjen toimintojen väliset yhteensopimattomuudet estetään;

b) tiettyjen toimintojen edellyttämä riippumattomuus ja puolueettomuus taataan;

c) ammattietiikkaan liittyvien vaatimusten yhteensopivuus taataan erityisesti ammatillisen salassapitovelvollisuuden osalta.”

Saksan oikeus

Aiempi asianajajalaki

11 Asianajajista annetun liittovaltion lain (Bundesrechtsanwaltsordnung), sellaisena kuin se oli voimassa 31.7.2022 saakka ja sitä sovelletaan pääasian tosiseikkoihin (jäljempänä aiempi asianajajalaki), 7 §:n mukaan asianajajayhteisön jäseneksi hyväksyminen evättiin, jos oli epäilyjä hakijan kyvystä harjoittaa toimintaansa riippumattomana oikeudenhoidon elimenä.

12 Kyseisen lain 59a §:n 1 ja 2 momentissa säädettiin seuraavaa:

”(1) Asianajajat voivat toimia yhteistyössä asianajajakamarin ja patenttiasiamieskamarin jäsenten, veroneuvojien tai -edustajien, tilintarkastajien ja valantehneiden tilintarkastajien kanssa harjoittaakseen ammattiaan yhdessä näiden kanssa ammatillisten valtuuksiensa asettamissa rajoissa. – –

(2) Asianajajat voivat harjoittaa ammattiaan yhdessä myös seuraavien kanssa:

1. sellaisten muissa valtioissa asianajajan ammattia harjoittavien henkilöiden kanssa, joilla – – on lupa sijoittautua tämän lain soveltamisalueelle ja joilla on asianajotoimisto ulkomailla,

2. sellaisten muiden valtioiden patenttiasiamiesten, veroneuvojien tai -edustajien, tilintarkastajien ja valantehneiden tilintarkastajien kanssa, jotka harjoittavat patenttiasiamiehistä annetussa laissa (Patentanwaltsordnung), veroneuvontaa koskevassa laissa (Steuerberatungsgesetz) tai tilintarkastajista annetussa laissa (Wirtschaftsprüferordnung) tarkoitettuihin ammatteihin koulutuksen ja ammatillisten valtuuksien osalta rinnastettavia ammatteja ja jotka saavat harjoittaa ammattiaan yhdessä patenttiasiamiesten, veroneuvojien tai -edustajien, tilintarkastajien tai valantehneiden tilintarkastajien kanssa tämän lain soveltamisalueella.”

13 Bundesverfassungsgericht (liittovaltion perustuslakituomioistuin, Saksa) katsoi 12.1.2016 antamassaan ratkaisussa, että mainitun lain 59a §:n 1 momentin ensimmäinen virke oli ristiriidassa Saksan perustuslain (Grundgesetz) 12 §:n 1 momentin kanssa siltä osin kuin siinä kiellettiin asianajajia toimimasta yhteistyössä lääkäreiden ja proviisorien kanssa ammattialan siviiliyhtiössä ammattiensa harjoittamista varten.

14 Aiemman asianajajalain 59c §:ssä sallittiin asianajajan ammatin harjoittaminen asianajajayhtiöissä, jotka ovat pääomayhtiöitä.

15 Kyseisen lain 59d §:n mukaan sellaisen asianajajan, joka ei täytä kyseisen lain 59e §:ssä mainittuja vaatimuksia, asianajajayhteisön rekisteriin merkitsemistä koskeva hakemus oli hylättävä.

16 Aiemman asianajajalain 59e §:ssä säädettiin seuraavaa:

”(1) Ainoastaan asianajajat ja 59a §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä ja 2 momentissa mainittujen ammattien harjoittajat voivat olla asianajajayhtiön osakkaita. Heidän on harjoitettava ammattitoimintaa asianajajayhtiössä. Edellä 59a §:n 1 momentin kolmatta ja neljättä virkettä sekä 172a §:ää sovelletaan soveltuvin osin.

(2) Yhtiöosuuksien ja äänioikeuksien enemmistön on oltava asianajajien hallussa. Jos osakkailla ei ole oikeutta harjoittaa jotakin 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettua ammattia, heillä ei ole äänioikeutta.

(3) Asianajajayhtiön yhtiöosuuksia ei saada pitää hallussa kolmansien lukuun, eivätkä kolmannet osapuolet ole oikeutettuja osuuteen asianajajayhtiön voitoista.

(4) Osakkaat voivat valtuuttaa vain äänioikeutetut ja samaan ammattikuntaan kuuluvat tai asianajajan ammattia harjoittavat osakkaat käyttämään osakkaille kuuluvia oikeuksia.”

17 Asianajajayhtiön johdon riippumattomuuden takaamiseksi aiemman asianajajalain 59f §:ssä säädettiin seuraavaa:

”(1) Asianajajien on johdettava asianajajayhtiötä vastuullisesti. Johtajien on oltava pääosin asianajajia.

(2) Johtajana voivat toimia ainoastaan henkilöt, joilla on lupa harjoittaa 59e §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä mainittuja ammatteja.

(3) Edellä 1 momentin toista virkettä ja 2 momenttia sovelletaan soveltuvin osin koko yrityksen prokuristeihin ja edustajiin.

(4) Asianajajien, jotka ovat johtajia tai 3 momentissa tarkoitettuja edustajia, riippumattomuus on taattava heidän harjoittaessaan asianajajan ammattiaan. Osakkaiden vaikutusvallan käyttö erityisesti ohjeita antamalla tai sopimussuhteen kautta on kielletty.”

18 Aiemman asianajajalain 59h §:n 3 momentissa säädettiin seuraavaa:

”Asianajotoiminnan harjoittamiseen annettu lupa on peruutettava, jos asianajajayhtiö ei enää täytä 59c, 59e, 59f, 59i ja 59j §:ssä säädettyjä edellytyksiä, paitsi jos asianajajayhtiö toteuttaa lain noudattamisen edellyttämät toimenpiteet asianajajakamarin vahvistamassa kohtuullisessa määräajassa. – –”

Uusi asianajajalaki

19 Asianajajista annettua liittovaltion lakia muutettiin 1.8.2022 lukien asianajajien ja veroneuvojien itsenäisten ammatinharjoittajien yhtiöiden uudesta sääntelystä sekä oikeudellisten neuvonantajien ammatteja koskevien muiden säännösten muuttamisesta 7.7.2021 annetulla lailla

(Gesetz zur Neuregelung des Berufsrechts der anwaltlichen und steuerberatenden Berufsausübungsgesellschaften sowie zur Änderung weiterer Vorschriften im Bereich der rechtsberatenden Berufe; BGBl. 2021 I, p. 2363).

20 Näin muutetun lain (jäljempänä uusi asianajajalaki) 59c §:ssä, jonka otsikko on ”Itsenäisten ammatinharjoittajien yhtiöt muiden ammattien harjoittajien kanssa”, säädetään seuraavaa:

”(1) Asianajajat voivat toimia yhteistyössä harjoittaakseen ammattiaan 59b §:ssä tarkoitetussa itsenäisten ammatinharjoittajien yhtiössä myös yhdessä

1. asianajajakamarin jäsenten, patenttiasiamieskamarin jäsenten, veroneuvojien tai -edustajien, tilintarkastajien ja valantehneiden tilintarkastajien kanssa,

2. sellaisten muissa valtioissa asianajajan ammattia harjoittavien henkilöiden kanssa, joilla on eurooppalaisten asianajajien toiminnasta Saksassa annetun lain (Gesetz über die Tätigkeit europäischer Rechtsanwälte in Deutschland) tai [uuden asianajajalain] 206 §:n nojalla lupa sijoittautua tämän lain soveltamisalueelle,

3. muiden valtioiden patenttiasiamiesten, veroneuvojien tai -edustajien, tilintarkastajien ja valantehneiden tilintarkastajien kanssa, jotka saavat patenttiasiamiehistä annetun lain, veroneuvontaa koskevan lain tai tilintarkastajista annetun lain nojalla harjoittaa ammattiaan yhdessä tämän lain soveltamisalaan kuuluvien patenttiasiamiesten, veroneuvojien tai -edustajien, tilintarkastajien tai valantehneiden tilintarkastajien kanssa,

4. itsenäisten ammatinharjoittajien yhtiössä siviilioikeudellisista ammattialan yhtiöistä annetun lain (Partnerschaftsgesellschaftsgesetz) 1 §:n 2 momentissa tarkoitettua vapaata ammattia harjoittavien henkilöiden kanssa, ellei tällainen yhteistyö ole ristiriidassa asianajajan ammatin ja erityisesti sen riippumattoman oikeudenhoidon elimen aseman kanssa, ja ellei se voi vaarantaa luottamusta asianajajien riippumattomuuteen.

Edellä 4 kohdan ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettu yhteistyö on poissuljettua erityisesti, jos toiseen henkilöön liittyy peruste, joka asianajajan osalta johtaisi 7 §:n nojalla asianajotoiminnan harjoittamiseen annetun luvan peruuttamiseen.

(2) Edellä 1 momentissa tarkoitetun itsenäisten ammatinharjoittajien yhtiön toimialana on oikeudellinen neuvonta ja edustaminen. Lisäksi on mahdollista harjoittaa muuta kuin asianajajan ammattia. 59 d–59 q §:ää sovelletaan ainoastaan itsenäisten ammatinharjoittajien yhtiöihin, joiden tarkoituksena on asianajajan ammatin harjoittaminen.”

Rikoslaki

21 Rikoslain (Strafgesetzbuch) 203 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan asianajajia sitoo salassapitovelvollisuus niiden seikkojen osalta, jotka he ovat saaneet tietoonsa ammattitoimintansa perusteella. Kyseisen pykälän 3 momentin mukaan he voivat kuitenkin luovuttaa liikesalaisuuksia henkilöille, joiden kanssa he tekevät yhteistyötä ammatillisessa ominaisuudessa tai julkisen palvelussuhteen perusteella, siltä osin kuin se on tarpeen näiden henkilöiden toiminnan kannalta.

Rajavastuuyhtiöistä annettu laki

22 Rajavastuuyhtiöistä annetun lain (Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung) 37 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Johtajat ovat yhtiöön nähden velvollisia noudattamaan edustamiseen liittyviin valtuuksiinsa kohdistuvia rajoituksia, joista määrätään yhtiösopimuksessa tai, ellei yhtiösopimuksessa toisin määrätä, osakkaiden päätöksissä.”

23 Kyseisen lain 46 §:n 5 ja 7 kohdasta ilmenee, että yhtiökokouksen on päätettävä johtajien ja prokuristien nimittämisestä ja erottamisesta. Saman 46 §:n 6 kohdassa säädetään, että osakkaiden on päätettävä johdon seuranta- ja valvontatoimenpiteistä.

24 Rajavastuuyhtiöistä annetun lain 51a §:ssä säädetään seuraavaa:

”(1) Johtajat ovat velvollisia antamaan osakkaille pyydettäessä viivytyksettä tietoja yhtiön liiketoiminnasta sekä mahdollisuuden tutustua kirjanpitoon ja muihin asiakirjoihin.

(2) Johtajat voivat hylätä tällaiset tieto- ja tutustumispyynnöt, jos on syytä pelätä, että osakas käyttäisi niitä muihin kuin yhtiöön liittyviin tarkoituksiin ja aiheuttaisi siten merkittävää vahinkoa yhtiölle tai sidosyritykselle. Tietojen antamisesta tai aineistoon tutustumisesta kieltäytyminen edellyttää osakkaiden päätöstä.

(3) Näistä säännöksistä ei voida poiketa yhtiön yhtiösopimuksessa.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

25 HR on Höhenmoosissa (Saksa) toimiva asianajajayhtiö, jonka yhtiömuoto on elinkeinonharjoittajayhtiö (Unternehmergesellschaft), eli pääomayhtiö, johon sovelletaan rajavastuuyhtiölakia mutta jonka vähimmäispääoma on pienempi kuin tällaisille yhtiöille tavallisesti säädetty 25 000 euron määrä. Sen toimitusjohtaja ja ainoa osakas oli alun perin Daniel Halmer, joka toimi asianajajana.

26 HR, joka perustettiin 30.1.2020 tehdyllä sopimuksella, merkittiin Amtsgericht Traunsteinin (Traunsteinin alioikeus, Saksa) kaupparekisteriin 16.7.2020 ja Münchenin asianajajakamariin 6.8.2020 viimeksi mainitun 28.7.2020 tekemällä päätöksellä.

27 Halmer myi 31.3.2021 tehdyllä luovutussopimuksella HR:n yhtiöosuuksista 51 prosenttia SIVE Beratung und Beteiligung GmbH:lle (jäljempänä SIVE), joka on Itävallan oikeuden mukaan perustettu rajavastuuyhtiö.

28 HR:n yhtiöjärjestystä muutettiin siten, että yhtiöosuuksia voitiin luovuttaa pääomayhtiölle, jota ei ole merkitty asianajajayhteisöön, mutta varattiin HR:n liikkeenjohto ainoastaan asianajajayhteisöön kuuluville asianajajille riippumattomuuden takaamiseksi. Tällä tavoin muutettuun yhtiöjärjestykseen sisältyivät seuraavat kohdat:

”2 artikla – Yhtiön toimiala

(1) Yhtiön toimialana on hoitaa kolmansien tahojen oikeudellisia asioita, mukaan lukien oikeudellinen neuvonta, ottamalla vastaan oikeudellisia toimeksiantoja, jotka ainoastaan

asianajajayhteisöön rekisteröidyt ja yhtiön palvelukseen määrätyt asianajajat suorittavat riippumattomasti, ohjeistamatta ja omalla vastuullaan heidän ammattiaan koskevia säännöksiä noudattaen. Yhtiö luo tarvittavat henkilöstöä, välineitä ja toimitiloja koskevat edellytykset ja toteuttaa niihin liittyvät toimet; se ottaa muun muassa ammatillisen vastuuvakuutuksen, josta säädetään asianajajan ammattia sääntelevissä säännöksissä.

(2) Yhtiö ei saa rikkoa [asianajajalain] voimassa olevia säännöksiä ja kieltoja eikä muita asianajajan ammattia säänteleviä säännöksiä. Se ei etenkään saa rajoittaa palveluksessaan toimivien asianajajien ammatin harjoittamisen vapautta. Yhtiö saa mainostaa toimintaansa ainoastaan asianajajan ammattia sääntelevissä säännöksissä asetetuissa rajoissa. Yhtiö ei saa harjoittaa kaupallista tai pankkitoimintaa eikä muuta elinkeinotoimintaa.

– –

8 artikla – Yhtiöosuuksien siirtäminen

Yhtiöosuuksien ja niiden osien luovutus on pätevä ainoastaan yhtiökokouksen kirjallisella suostumuksella. Suostumus annetaan osakkaiden päätöksellä, joka edellyttää 75 prosentin enemmistöä äänioikeutetuista äänistä.

9 artikla – Liikkeenjohto ja edustus

(1) Yhtiön asioita hoitavat vastuullisesti yksinomaan asianajajat lain, sovellettavien ammatillisten sääntöjen ja tämän yhtiöjärjestyksen mukaisesti. Yhtiöllä on yksi tai useampi johtaja. Yhtiöllä on kotipaikassaan toimisto, jossa työskentelee vastuullisesti vähintään yksi yhtiötä johtava asianajaja, jonka toiminnan keskipisteenä asianajotoimisto on.

(2) Jos on nimetty vain yksi johtaja, hän edustaa yhtiötä yksin. Jos on nimitetty useampi kuin yksi johtaja, yhtiötä edustaa kaksi johtajaa yhdessä tai yksi johtaja yhdessä yhden prokuristin kanssa.

– –

(4) Johtajat harjoittavat asianajajan ammattiaan riippumattomasti ja omalla vastuullaan. Tältä osin osakkaiden, yhtiökokouksen tai muiden johtajien kohdistama vaikuttaminen johtajien ammatin harjoittamiseen esimerkiksi antamalla ohjeita, vetoamalla sopimussuhteisiin, kielteisillä seurauksilla uhkaamalla taikka asettamalla kielteisiä seurauksia (esim. irtisanominen – – tai rajavastuuyhtiöistä annetun lain 46 §:n 6 kohdassa tarkoitetut toimenpiteet) on kiellettyä. Tämä pätee erityisesti yhtiön toimeksiannon konkreettisen hyväksymisen ja hoitamisen taikka siitä kieltäytymisen osalta. Osakkaat, yhtiökokous tai muut johtajat eivät myöskään saa milloinkaan estää johtajia harjoittamasta asianajotoimintaansa ammatillisten velvoitteidensa mukaisesti (erityisesti asianajajalain ja asianajajien ammattieettisten sääntöjen nojalla). Johtajan erottaminen edellyttää osakkaiden yksimielistä päätöstä, paitsi jos hänet erotetaan painavasta syystä. Osakkaat sitoutuvat – vaikka he eivät voisi itse rekisteröityä asianajajayhteisöön – osakkaille kuuluvia oikeuksiaan käyttäessään toimimaan aina siten, että heidän oma toimintansa ja siitä seuraava yhtiön toiminta on asianajajan ammattia koskevan säännöstön (erityisesti asianajajalain ja asianajajien ammattieettisten sääntöjen) mukaista. Johtajat neuvovat osakkaita asianajajan ammattia sääntelevästä säännöstöstä johtuvissa kysymyksissä.

(5) Ainoastaan asianajajia voidaan nimittää prokuristeiksi ja edustajiksi. Edellä olevaa 4 kohtaa sovelletaan soveltuvin osin prokuristeihin ja edustajiin; tällä ei ole vaikutusta työ- tai

palvelusuhteesta taikka valtuutuksesta seuraavaan toimivaltaan, joka johtajilla on prokuristiin tai edustajaan nähden.

– –

11 artikla – Päätöksenteko

(1) Osakkaiden päätökset tehdään yksinkertaisella enemmistöllä, jollei laissa tai tässä yhtiöjärjestyksessä määrätä muusta enemmistöstä. Kukin yhtiöosuus oikeuttaa yhteen ääneen. Päätökset, jotka ovat 9 artiklan 4 tai 5 kohdan vastaisia, ovat pätemättömiä.

– –

13 artikla – Rajavastuuyhtiöistä annetun lain 51a §:ssä tarkoitetun tiedonsaantia ja asiakirjoihin tutustumista koskevan oikeuden käyttäminen

Johtajien, prokuristien ja edustajien on noudatettava asianajajan salassapitovelvollisuuttaan mahdollisuuksien mukaan myös yhtiökokoukseen ja sellaisiin osakkaisiin nähden, joiden kanssa he eivät tee ammatillista yhteistyötä ja joilla itsellään ei ole salassapitovelvollisuutta, jonka rikkomisesta on säädetty rikosoikeudellinen seuraamus. Jos osakas pyytää saada tutustua asiakirjoihin tai saada tietoja seikoista, jotka kuuluvat asianajajan salassapitovelvollisuuden piiriin, hänellä on oltava edustaja, jota koskee lakisääteinen salassapitovelvollisuus (esim. asianajaja, veroneuvoja tai tilintarkastaja), myös suhteessa tähän osakkaaseen. Kun on kyse tiedonsaannista ja asiakirjoihin tutustumisesta, joihin liittyy asianajajan salassapitovelvollisuuden piiriin kuuluvia seikkoja, osakkaiden on itse suoraan ja välittömästi noudatettava salassapitovelvollisuutta rikoslain 203 §:n 4 momentin toisen virkkeen 1 kohdan mukaisesti. Joka tapauksessa ennen kuin osakas voi suoraan itse tutustua seikkoihin, jotka kuuluvat asianajajan salassapitovelvollisuuden piiriin, tai saada niistä tietoja, hänen on itse annettava toimivaltaiselle johtajalle vaitiolositoumus rikoslain 203 §:n 4 momentin toisen virkkeen 1 kohdan mukaisesti. Poiketen siitä, mitä rajavastuuyhtiöistä annetun lain 51a §:n 2 momentin toisessa virkkeessä säädetään, tieto- ja tutustumispyyntöjen hylkääminen ei edellytä osakkaiden päätöstä.

– –

17 artikla – Yhtiöjärjestyksen muutokset; yhtiön purkaminen; tiedottamisvelvollisuus

(1) Tämän yhtiöjärjestyksen muuttamista ja yhtiön purkamista koskevat päätökset ovat päteviä ainoastaan, jos ne tehdään 75 prosentin enemmistöllä äänioikeuksista yhtiökokouksessa, joka on asianmukaisesti kutsuttu koolle ja päätösvaltainen. Tämän yhtiöjärjestyksen 9 artiklan 4 ja 5 kohtaan sekä 13 artiklaan tehtävät muutokset edellyttävät yksimielisyyttä.

(2) Kaikista yhtiöjärjestyksen, osakkaiden tai edustajana toimivan henkilön muutoksista, kaikista päätöksistä, jotka koskevat johtajien henkilökohtaista edustusoikeutta sekä sivuliikkeiden perustamista tai purkamista, on ilmoitettava välittömästi toimivaltaiselle asianajajakamarille tarvittavine asiakirjoineen.”

29 HR:n yhtiöjärjestyksen muutos ja yhtiöosuuksien luovutus kirjattiin 6.4.2021 Amtsgericht Traunsteinin (Traunsteinin piirioikeus, Saksa) kaupparekisteriin.

30 HR ilmoitti 9.4.2021 ja 9.5.2021 päivätyillä kirjeillä Münchenin asianajajakamarille yhtiöjärjestyksensä muuttamisesta ja siitä, että 51 sen 100 yhtiöosuudesta oli luovutettu SIVElle.

31 Münchenin asianajajakamari ilmoitti 19.5.2021 päivätyllä kirjeellä HR:lle, että yhtiöosuuksien siirtäminen SIVElle oli kiellettyä aiemman asianajajalain 59a ja 59e §:n nojalla ja että näin ollen HR poistettaisiin asianajajayhteisön rekisteristä, mikäli yhtiöosuuksien siirtäminen toteutettaisiin.

32 HR ilmoitti Münchenin asianajajakamarille 26.5.2021 päivätyllä kirjeellä aikovansa yhä toteuttaa yhtiöosuuksien siirron.

33 Münchenin asianajajakamari peruutti HR:ltä asianajotoiminnan harjoittamiseen annetun luvan 9.11.2021 tekemällään päätöksellä, joka annettiin kyseiselle yhtiölle tiedoksi 11.11.2021, aiemman asianajajalain 59e §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen ja 59h §:n 3 momentin ensimmäisen virkkeen nojalla, lähinnä sillä perusteella, että ainoastaan asianajajat ja kyseisen lain 59a §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä ja 2 momentissa mainittujen ammattien harjoittajat sekä lääkärit ja proviisorit voivat olla asianajajayhtiön osakkaita. Münchenin asianajajakamarin mukaan aiemman asianajajalain säännökset, joita sen oli sovellettava ilman minkäänlaista harkintavaltaa, eivät ole ristiriidassa SEUT 49 ja SEUT 63 artiklan eivätkä direktiivin 2006/123 15 artiklan kanssa, koska kyseisen direktiivin 25 artiklan 1 kohdan toisen alakohdan a alakohdassa sallitaan vastaavat rajoitukset säänneltyjen ammattien osalta.

34 HR nosti 26.11.2021 Münchenin asianajajakamarin tekemästä, asianajotoiminnan harjoittamiseen annetun luvan peruuttamista koskevasta päätöksestä kanteen Bayerischer Anwaltsgerichtshofissa, joka on ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin. Kanteensa tueksi HR väittää, että aiemman asianajajalain 59e §:n 1 momentin ensimmäisellä virkkeellä ja 59h §:n 3 momentin ensimmäisellä virkkeellä loukataan erityisesti SEUT 63 artiklan 1 kohdassa taattua oikeutta pääomien vapaaseen liikkuvuuteen ja HR:lle direktiivin 2006/123 15 artiklan nojalla kuuluvia oikeuksia. Kyseisellä päätöksellä loukataan myös SIVEn oikeutta sijoittautumisvapauteen, sellaisena kuin se taataan SEUT 49 ja SEUT 54 artiklassa.

35 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että yksityisoikeudellisen oikeushenkilön yhtiöosuuksien hankinta kuuluu SEUT 63 artiklassa taatun pääomien vapaan liikkuvuuden piiriin. Sijoittautumisvapauden ja palvelujen tarjoamisen vapauden olisi sitä vastoin oltava etusijalla silloin, kun hankkija aikoo tällä liiketoimella käyttää vaikutusvaltaa yrityksessä, mikä voidaan todeta erityisesti hankittujen osuuksien määrän ja yhtiösopimuksen rakenteen perusteella.

36 Kyseinen tuomioistuin toteaa, että nyt käsiteltävässä asiassa SIVElle luovutettiin 51 HR:n 100 yhtiöosuudesta, minkä ansiosta SIVE sai enemmistöosuuden HR:n pääomasta. HR:n yhtiöjärjestys on kuitenkin yhteensopiva aiemman asianajajalain 59f §:n 4 momentin kanssa, jossa määrätään, että asianajajien, jotka johtajina tai yhtiöjärjestyksen nojalla voivat toimia yhtiön nimissä, riippumattomuus on taattava heidän harjoittaessaan asianajajan ammattiaan. Yhtiöjärjestyksessä on nimittäin useita määräyksiä, joilla tämä riippumattomuus voidaan taata, erityisesti siltä osin kuin on kyse johtajien erottamisesta, yhtiökokouksen valtuuksista ja sellaisten päätösten pätemättömyydestä, jotka eivät ole näiden määräysten mukaisia.

37 Ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on tässä yhteydessä ensinnäkin epäilyjä siitä, ovatko aiemman asianajajalain 59a § ja 59e–59h § yhteensopivia SEUT 63 artiklan kanssa.

38 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan ensinnäkin kyseisen lain 59 e §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä rajataan asianajajayhtiöiden mahdollisten osakkaiden piiri sellaisiin asianajajiin ja tiettyjen vapaiden ammattien harjoittajiin, jotka mainitaan kyseisen lain 59a §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä ja 2 momentissa. Toiseksi

kyseisen lain 59 e §:n 1 momentin toisessa virkkeessä edellytetään, että osakkaiden on harjoitettava ammattitoimintaa asianajajayhtiössä. Kolmanneksi aiemman asianajajalain 59e §:n 2 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan silloin, kun muut vapaiden ammattien harjoittajat kuin asianajajat omistavat osan asianajajayhtiön yhtiöpääomasta, yhtiöosuuksien ja äänioikeuksien enemmistön on oltava asianajajien hallussa. Neljänneksi kyseisen lain 59e §:n 2 momentin toisen virkkeen mukaan äänioikeutta ei ole osakkailla, jotka eivät saa harjoittaa asianajajan ammattia tai muuta kyseisen lain 59a §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä ja 2 momentissa tarkoitettua vapaata ammattia.

39 Kyseisellä tuomioistuimella on epäilyksiä siitä, voidaanko nämä säännökset, jotka sen mukaan rajoittavat pääomien vapaata liikkuvuutta, oikeuttaa SEUT 65 artiklan 2 kohdalla, jossa sallitaan jäsenvaltioiden säännöstöt, joilla pidetään yllä yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Saattaa näet olla niin, että aiemman asianajajalain 59a, 59e ja 59h §:ssä säädetyt rajoitukset eivät olisi tarpeen asianajajien riippumattomuuden takaamiseksi, koska kyseisen lain 59f §:n 4 momentissa kielletään osakkaita käyttämästä vaikutusvaltaa asianajajien oikeudelliseen neuvonantotoimintaan, mukaan lukien toimeksiannon hyväksyminen tai epääminen, ja että johdon riippumattomuus voidaan taata yhtiöjärjestyksellä, kuten on laita HR:n yhtiöjärjestyksen osalta. Lisäksi asianajajakamarit voivat aiemman asianajajalain 59h §:n nojalla asettaa asianajajayhtiön hyväksymisen ehdoksi sen, että sen yhtiöjärjestyksessä on asianmukaiset määräykset, ja ne voivat myös peruuttaa hyväksynnän, jos yhtiöjärjestystä muutetaan myöhemmin siten, että asianajajan toiminnan riippumattomuuden suoja heikentyy tai se poistetaan kokonaan.

40 Vaikka oletettaisiinkin, että sellaisten ulkopuolisten tahojen, jotka haluavat ainoastaan tavoitella voittoa, osakkuutta koskeva kielto on asianmukainen keino estää puhtaasti taloudellisia sijoittajia vaikuttamasta asianajajayhtiön operatiiviseen toimintaan, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin epäilee tämän kiellon tarpeellisuutta, koska sen mielestä kansallisen lainsäädännön ja yhtiösopimuksen avulla voidaan välttää osakkaiden vaikuttaminen yhtiön asianajotoimintaan. Puhtaasti taloudellisen sijoittajan tehtävänä olisi siis päättää, haluaako se hankkia osuuden tällaisesta yhtiöstä, vaikka siltä evätään tässä tapauksessa vaikutusvalta yhtiön liikkeenjohtoon.

41 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii myös sitä, rajoittavatko aiemman asianajajalain 59a, 59e ja 59h §:stä johtuvat vaatimukset johdonmukaisesti ja järjestelmällisesti pääomien vapaata liikkuvuutta asianajotoiminnan riippumattomuuden ja oikeudenhoidon moitteettoman toiminnan säilyttämiseksi. Se korostaa tältä osin, että vaikka osakkaiden piirin rajoittaminen on omiaan estämään sen, että ulkopuoliset tahot, jotka eivät täytä näitä vaatimuksia, voisivat osakkaina käyttää vaikutusvaltaa asianajajayhtiössä, osakkaat, jotka täyttävät aiemman asianajajalain 59e §:ssä säädetyt vaatimukset, voivat kuitenkin vaikuttaa samalla tavoin asianajajayhtiön johtamiseen. Kyseiseen pykälään tai saman lain 59a §:ään ei nimittäin sisälly määrällisiä vaatimuksia osakkaiden yhteistyövelvollisuudesta. On siis mahdollista, että osakas, olipa hän asianajaja tai ei, tavoittelee omistusosuudellaan ensisijaisesti taloudellisia intressejä ja että hän osallistuu vain hyvin vähäisessä määrin yhtiön päämäärien toteuttamiseen.

42 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa lisäksi, että uudella asianajajalailla, joka tuli voimaan 1.8.2022, lievennettiin yhteistyötä asianajajayhtiön kanssa koskevia edellytyksiä. Oikeudellista neuvontaa voivat näet antaa uuden asianajajalain 59c §:ssä tarkoitetut itsenäisten ammatinharjoittajien yhtiöt, joista niiden ammattihenkilöiden lisäksi, joilla oli tämä oikeus jo aiemman asianajajalain 59a §:n nojalla, myös muilla henkilöillä, jotka harjoittavat siviilioikeudellisista ammattialan yhtiöistä annetun lain 1 §:n 2 momentissa tarkoitettua ammattia, eli insinööreillä, arkkitehdeillä, kaupallisilla kemisteillä, luotseilla, toimittajilla,

taiteilijoilla ja kirjailijoilla, on vastedes oikeus omistaa osuus. Niiden henkilöiden piiri, jotka voivat omistaa osuuden itsenäisten ammatinharjoittajien yhtiöstä, on siis nykyään hyvin heterogeeninen.

43 Lopuksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että vaikka luottamusta asianajajan salassapitovelvollisuuteen on suojattava siten, että salassapitovelvollisuus kohdistuu kaikkiin asianajajayhtiön elinten jäseniin eikä ainoastaan asianajajayhtiön palveluksessa toimivaan asianajajaan, voidaan kuitenkin epäillä, että se, että ulkopuolisia tahoja kielletään omistamasta osuutta tällaisesta yhtiöstä, voisi perustua siihen, että sillä pyritään estämään se, että nämä tahot saisivat salassa pidettäviä tietoja tai asiakirjoja. Tältä osin HR:n yhtiöjärjestyksen 13 artiklassa asetetaan hyvin tiukat säännöt, sillä myös osakkaiden tiedonsaantioikeutta on rajoitettu ja asianajajien salassapitovelvollisuus on ulotettu koskemaan heitä. Koska kyseessä on yksi asianajajan ammatillisista perusvelvollisuuksista, jonka noudattamatta jättämisestä on lisäksi säädetty rikosoikeudellisia seuraamuksia, asianajajakamari olisi jo aiemman asianajajalain 59c ja 59e §:n perusteella voinut tarkistaa asianajajayhtiön säännöt valvoakseen, noudatetaanko niissä riittävällä tavalla asianajajan vaitiolovelvollisuutta koskevia vaatimuksia. Lisäksi uuden asianajajalain 59d ja 59e §:ssä asianajajakamari velvoitetaan vastedes tarkistamaan tämä seikka.

44 Toiseksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että siltä osin kuin HR tarjoaa direktiivin 2006/123 4 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettuja palveluja, se voisi vedota siihen, että aiemman asianajajalain 59a, 59e ja 59h §:ssä säädetyt rajoitukset eivät ole oikeutettuja kyseisen direktiivin 15 artiklan 2 kohdan c alakohdan ja 3 kohdan c alakohdan nojalla. Kyseisessä direktiivissä sallitaan kylläkin sellaisten rajoitusten säätäminen, joilla taataan oikeudellisen neuvonannon riippumattomuus ja oikeudenhoidon moitteeton toiminta, mutta kuitenkin sillä edellytyksellä, että ne ovat oikeasuhteisia. On kuitenkin vakavia epäilyjä siitä, ovatko aiemman asianajajalain 59a ja 59e §:ssä säädetyt rajoitukset, jotka koskevat osuuksien hankintaa asianajajayhtiössä, suhteellisuusperiaatteen mukaisia. Asianajajan toiminnan riippumattomuus, oikeudenhoidon moitteeton toiminta, asianajajan salassapitovelvollisuus ja siten luottamus oikeudenkäyttöön taataan riittävästi aiemman asianajajalain 59f §:ssä ja HR:n yhtiöjärjestyksessä vahvistetuilla osakkaiden oikeuksien rajoituksilla. Ensisijaisesti pääomaa sijoittavien osakkaiden omistusosuuden perusteella ei voida yksilöidä suurempia riskejä kuin sellaisten henkilöiden omistusosuuden perusteella, jotka voivat olla uuden asianajajalain nojalla osakkaina itsenäisten ammatinharjoittajien yhtiössä.

45 Kolmanneksi on niin, että jos todettaisiin, että SIVE pyrkii käyttämään määräysvaltaa HR:n toiminnassa, olisi myös katsottava, että direktiivin 2006/123 rikkomisen lisäksi myös SIVEn SEUT 49 artiklassa tarkoitettua sijoittautumisvapautta koskevaa oikeutta on loukattu.

46 Tässä tilanteessa Bayerischer Anwaltsgerichtshof on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko kyseessä SEUT 63 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun pääomien vapaata liikkuvuutta koskevan oikeuden kielletty rajoitus, jos jäsenvaltion lainsäädännön mukaan asianajajayhtiölle asianajotoiminnan harjoittamiseen annettu lupa on peruutettava, jos

a) osuus asianajajayhtiöstä luovutetaan henkilölle, joka ei täytä erityisiä ammatillisia vaatimuksia, jotka jäsenvaltion lainsäädännössä liitetään osuuden hankkimiseen? Näiden vaatimusten mukaan osuuden asianajajayhtiöstä voi hankkia ainoastaan asianajaja tai muu asianajajakamarin jäsen, patenttiasiamies, veroneuvoja tai -edustaja, tilintarkastaja, ulkomainen asianajaja, joka saa tarjota kyseisessä jäsenvaltiossa oikeudellista neuvontaa, tai ulkomainen patenttiasiamies, veroneuvoja tai -edustaja tai tilintarkastaja, jotka saavat harjoittaa kyseisessä jäsenvaltiossa tätä toimintaa, taikka lääkäri tai proviisori,

b) osakas tosin täyttää a kohdan mukaiset erityisvaatimukset mutta ei harjoita ammattitoimintaansa asianajajayhtiössä, tai
c) yhden tai useamman yhtiöosuuden tai äänioikeuden luovuttamisen seurauksina yhtiöosuuksien tai äänioikeuksien enemmistö ei ole enää asianajajilla?

2) Onko kyseessä SEUT 63 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun pääomien vapaata liikkuvuutta koskevan oikeuden kielletty rajoitus, jos osakkaalla, jolla ei ole oikeutta jonkin ensimmäisen kysymyksen a kohdassa tarkoitetun ammatin harjoittamiseen, ei ole äänioikeutta, vaikka yhtiöjärjestykseen sisältyy asianajajan ammattia harjoittavien henkilöiden ja yhtiön asianajotoiminnan riippumattomuuden suojelemiseksi lausekkeita, joilla varmistetaan, että yhtiötä edustavat johtajana tai prokuristeina yksinomaan asianajajat, ja joiden mukaan osakkaiden ja yhtiökokouksen on kiellettyä ohjeita antamalla tai välillisesti kielteisillä seurauksilla uhkaamalla vaikuttaa liikkeenjohtoon, tätä rikkovat osakkaiden päätökset ovat pätemättömiä ja asianajajalla oleva salassapitovelvollisuus koskee myös osakkaita ja näiltä toimeksiannon saaneita henkilöitä?

3) Täyttävätkö ensimmäisessä ja toisessa kysymyksessä mainitut rajoitukset [direktiivin 2006/123] 15 artiklan 3 kohdan a–c alakohdassa palvelujen tarjoamisen vapauden sallitulle rajoittamiselle asetetut vaatimukset?

4) Siinä tapauksessa, että unionin tuomioistuimen näkemyksen mukaan kantajan oikeutta pääomien vapaaseen liikkuvuuteen – – ei ole loukattu eikä [direktiiviä 2006/123] ole rikottu, loukataanko ensimmäisessä ja toisessa kysymyksessä mainituilla rajoituksilla asian käsittelyyn osallistuvan [SIVEn] SEUT 49 artiklan mukaista sijoittautumisvapautta?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen, kolmas ja neljäs kysymys

47 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa ensimmäisen, kolmannen ja neljännen kysymyksensä, joita on syytä tarkastella yhdessä, muotoilussa kansalliseen säännöstöön, jonka mukaan asianajajayhtiöltä peruutetaan asianajotoiminnan harjoittamiseen annettu lupa silloin, kun tästä yhtiöstä luovutetaan osuus henkilölle, josta ei tämän lainsäädännön mukaan voi tulla tällaisen yhtiön osakasta, jos osakas ei harjoita ammatillista toimintaa asianajajayhtiössä tai jos osakkailla, jotka ovat asianajajia, ei enää ole yhtiöosuuksien tai äänioikeuksien enemmistöä. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että kyseisellä säännöstöllä pyritään lähinnä estämään sellaisten puhtaasti taloudellisten sijoittajien, jotka eivät aio harjoittaa ammatillista toimintaa kyseisessä yhtiössä, vaikutus asianajajayhtiön operatiiviseen toimintaan.

48 Jotta ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle voidaan antaa hyödyllinen vastaus, on katsottava, että kyseinen tuomioistuin tiedustelee näillä kysymyksillä lähinnä, onko SEUT 49 artiklaa ja SEUT 63 artiklan 1 kohtaa sekä direktiivin 2006/123 15 artiklan 2 kohdan c alakohtaa ja 3 kohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka nojalla kyseistä asianajajayhtiötä kielletään asianajotoiminnan harjoittamiseen annetun luvan peruuttamisen uhalla siirtämästä kyseisen yhtiön yhtiöosuuksia puhtaasti taloudelliselle sijoittajalle, joka ei aio harjoittaa mainitussa yhtiössä kyseisessä säännöstössä tarkoitettua ammatillista toimintaa.

49 Vaikka ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa kolmannessa kysymyksessään myös palvelujen tarjoamisen vapauteen, unionin tuomioistuimen käytettävissä olevasta asiakirja-aineistosta ei kuitenkaan ilmene, että SIVE aikoisi vedota tähän vapauteen tarjotakseen oikeudellisia palveluja Saksassa. Kyseisellä vapaudella ei siis ole merkitystä pääasiassa.

50 Koska ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa sekä sijoittautumisvapauteen että pääomien vapaaseen liikkuvuuteen, aluksi on määritettävä, mitä perusvapautta pääasiaan sovelletaan, mikä edellyttää pääasiassa kyseessä olevan kansallisen säännöstön tarkoituksen ja tapauksen tosiseikkojen huomioon ottamista (ks. vastaavasti tuomio 13.11.2012, Test Claimants in the FII Group Litigation, C-35/11, EU:C:2012:707, 90, 93 ja 94 kohta sekä tuomio 24.2.2022, Viva Telecom Bulgaria, C-257/20, EU:C:2022:125, 78, 82 ja 83 kohta).

51 Sijoittautumisvapauden soveltamisalaan kuuluu kansallinen lainsäädäntö, jota sovelletaan vain omistusosuuksiin, jotka antavat selvän vaikutusvallan yhtiön päätöksiin ja mahdollisuuden määrätä sen toiminnasta. Sen sijaan kansallista lainsäädäntöä, jota sovelletaan omistusosuuksiin, joiden hankkimisen ainoa tarkoitus on taloudellisen sijoituksen tekeminen ilman aikomusta vaikuttaa yhtiön liikkeenjohtoon tai käyttää siinä määräysvaltaa, on tutkittava pelkästään pääomien vapaan liikkuvuuden kannalta (tuomio 24.2.2022, Viva Telecom Bulgaria, C-257/20, EU:C:2022:125, 79 ja 80 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

52 Tästä seuraa, että kansallinen lainsäädäntö, jota ei sovelleta pelkästään sellaisiin omistusosuuksiin, jotka antavat selvän vaikutusvallan yhtiön päätöksiin ja mahdollisuuden määrätä sen toiminnasta, vaan jota sovelletaan riippumatta siitä, kuinka suuren osuuden osakkeenomistaja omistaa yhtiöstä, voi kuulua sekä sijoittautumisvapauden että pääomien vapaan liikkuvuuden soveltamisalaan (ks. vastaavasti tuomio 24.5.2007, Holböck, C-157/05, EU:C:2007:297, 23 ja 24 kohta sekä tuomio 21.10.2010, Idryma Typou, C-81/09, EU:C:2010:622, 49 kohta).

53 Lisäksi unionin tuomioistuin tutkii kyseessä olevaa toimenpidettä pääsääntöisesti suhteessa vain toiseen näistä vapauksista, jos niistä jompikumpi on pääasian olosuhteissa täysin toissijainen toiseen vapauteen nähden ja voidaan liittää siihen (tuomio 3.10.2006, Fidium Finanz, C-452/04, EU:C:2006:631, 34 kohta ja tuomio 17.9.2009, Glaxo Wellcome, C-182/08, EU:C:2009:559, 37 kohta).

54 Nyt käsiteltävässä asiassa on niin, että pääasiassa kyseessä olevalla kansallisella säännöstöllä pyritään muun muassa estämään se, että henkilöt, jotka eivät ole asianajajia eivätkä jonkin aiemman asianajajalain 59a §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä ja 2 momentissa mainitun ammatin harjoittajia, hankkivat asianajajayhtiöstä osuuksia, niiden suuruudesta riippumatta.

55 Lisäksi on totta, että SIVE hankki 51 prosenttia HR:n osakepääomasta. Sijoittautumisvapautta koskevien määräysten aineelliseen soveltamisalaan kuuluvat kansalliset säännökset, joita sovelletaan, kun jäsenvaltioon sijoittautunut yhtiö omistaa toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneesta yhtiöstä sellaisen osuuden, joka antaa sille selvän vaikutusvallan kyseisen yhtiön päätöksiin ja mahdollisuuden määrätä yhtiön toiminnasta (ks. vastaavasti tuomio 17.9.2009, Glaxo Wellcome, C-182/08, EU:C:2009:559, 47 kohta), kuten silloin, kun yhtiö omistaa enemmistön yhtiöpääomasta (ks. vastaavasti määräys 10.5.2007, Lasertec, C-492/04, EU:C:2007:273, 23 kohta ja tuomio 21.12.2016, AGET Iraklis, C-201/15, EU:C:2016:972, 46 ja 47 kohta).

56 HR:n yhtiöjärjestystä muutettiin kuitenkin siten, että SIVEltä evättiin vaikutusmahdollisuus, jota se olisi voinut käyttää pääomaomistusta koskevan kriteerin perusteella. Kuten unionin tuomioistuimen käytettävissä olevasta asiakirja-aineistosta ilmenee, tällainen muutos voi merkitä sitä, että SIVE hankki HR:n yhtiöosuuksia ainoana tarkoituksenaan tuoda HR:lle pääomaa, jolla se voisi rahoittaa uusiin teknologioihin perustuvan innovatiivisen oikeusmallin kehittämistä.

57 Tästä seuraa, että pääasia kuuluu yhtä lailla sijoittautumisvapauden kuin pääomien vapaan liikkuvuuden alaan, eikä toista näistä vapauksista voida pitää toissijaisena toiseen nähden

58 Ensinnäkin sijoittautumisvapaudesta on todettava, että direktiivin 2006/123 johdanto-osan kuudennesta perustelukappaleesta ilmenee, että tämän vapauden esteitä ei voida poistaa ainoastaan soveltamalla suoraan SEUT 49 artiklaa muun muassa sen takia, että kyseisten esteiden tapauskohtainen käsittely on erittäin hankalaa. Tästä seuraa, että silloin kun tilanne kuuluu kyseisen direktiivin soveltamisalaan, rajoitusta ei ole tarpeen tutkia myös SEUT 49 artiklan kannalta (tuomio 26.6.2019, komissio v. Kreikka (C-729/17, EU:C:2019:534, 53 ja 54 kohta).

59 Yhtäältä on niin, että kuten direktiivin 2006/123 johdanto-osan 33 perustelukappaleessa todetaan, oikeudelliset neuvontapalvelut, jotka kattavat asianajajien tarjoamat oikeudelliset palvelut, kuuluvat kyseisen direktiivin aineelliseen soveltamisalaan (ks. vastaavasti tuomio 13.1.2022, Minister Sprawiedliwości, C-55/20, EU:C:2022:6, 88 kohta).

60 Toisaalta pääasiassa kyseessä oleva kansallinen säännöstö – erityisesti aiemman asianajajalain 59e §:n 1 momentin ensimmäisessä ja toisessa virkkeessä säädetyt niiden henkilöiden, jotka voivat toimia yhteistyössä yhtiössä, piirin rajoittaminen sekä vaatimus aktiivisesta yhteistyöstä yhtiössä – vastaa mainitun direktiivin 4 artiklan 7 alakohdassa tarkoitettuja vaatimuksia, jotka koskevat pääasiallisesti yhtiön pääoman omistamista ja kuuluvat siis saman direktiivin 15 artiklan 2 kohdan c alakohdan soveltamisalaan.

61 Tältä osin direktiivin 2006/123 15 artiklan 1 kohdassa säädetään, että jäsenvaltioiden on tutkittava, sisältyykö niiden oikeusjärjestelmään kyseisen artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja vaatimuksia, ja varmistettava, että vaatimukset ovat 3 kohdassa tarkoitettujen ehtojen mukaiset. Lisäksi mainitun 15 artiklan 5 kohdan a alakohdan ja 6 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat pitää voimassa tai tarvittaessa asettaa saman artiklan 2 kohdassa tarkoitetun tyyppisiä vaatimuksia, kunhan ne ovat saman artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen ehtojen mukaisia (ks. vastaavasti tuomio 16.6.2015, Rina Services ym., C-593/13, EU:C:2015:399, 33 kohta ja tuomio 29.7.2019, komissio v. Itävalta (Rakennustekniikan insinöörit, patenttiasiamiehet ja eläinlääkärit), C-209/18, EU:C:2019:632, 80 kohta).

62 Direktiivin 2006/123 15 artiklan 3 kohdassa luetellut kumulatiiviset ehdot koskevat ensinnäkin asianomaisten vaatimusten syrjimättömyyttä, eli vaatimukset eivät saa olla suoraan tai välillisesti syrjiviä kansalaisuuden tai yrityksen kotipaikan suhteen; toiseksi niiden välttämättömyyttä, eli vaatimusten on oltava perusteltuja yleisen edun mukaisin pakottavin syin; ja kolmanneksi niiden oikeasuhteisuutta, eli mainittujen vaatimusten on oltava omiaan takaamaan tavoitellun päämäärän saavuttaminen, niillä ei saa ylittää sitä, mikä on välttämätöntä tavoitteen saavuttamiseksi, eikä muilla, vähemmän rajoittavilla toimenpiteillä voida saavuttaa samaa tulosta (tuomio 29.7.2019, komissio v. Itävalta (Rakennustekniikan insinöörit, patenttiasiamiehet ja eläinlääkärit), C-209/18, EU:C:2019:632, 81 kohta).

63 Nyt käsiteltävässä asiassa on ensinnäkin todettava ensimmäisestä ehdosta, joka koskee pääasiassa kyseessä olevien vaatimusten syrjimättömyyttä, ettei yksikään niistä ole luonteeltaan syrjivä, joten ne täyttävät tämän ehdon.

64 Näiden vaatimusten tarpeellisuutta koskevasta toisesta ehdosta on todettava, että ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että niiden tarkoituksena on varmistaa asianajajan ammatin riippumattomuus ja integriteetti sekä avoimuusperiaatteen ja asianajajien ammatillisen vaitiolovelvollisuuden noudattaminen.

65 Nämä päämäärät liittyvät kiistatta palvelujen – tässä tapauksessa oikeudellisten palvelujen – vastaanottajien ja oikeudenhoidon moitteettoman toiminnan turvaamiseen, jotka ovat direktiivin 2006/123 4 artiklan 8 alakohdassa, luettuna yhdessä sen johdanto-osan 40 perustelukappaleen kanssa, tarkoitettuja yleistä etua koskevia pakottavia syitä. Koska kyseisessä 4 artiklan 8 alakohdassa ainoastaan kodifioidaan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö, on lisäksi todettava, että unionin tuomioistuin on primaarioikeuden tulkinnassa luokitellut yleisen edun mukaisiksi pakottaviksi syiksi sekä oikeussuojaa hakevien suojaamisen (ks. vastaavasti tuomio 12.12.1996, Reisebüro Broede, C-3/95, EU:C:1996:487, 38 kohta; tuomio 17.3.2011, Peñarroja Fa, C-372/09 ja C-373/09, EU:C:2011:156, 55 kohta ja tuomio 18.5.2017, Lahorgue, C-99/16, EU:C:2017:391, 34 ja 35 kohta) että asianajan ammatin moitteettoman harjoittamisen (ks. vastaavasti tuomio 19.2.2002, Wouters ym., C-309/99, EU:C:2002:98, 107 kohta).

66 Tältä osin on muistutettava, että edustamista koskeva asianajajan tehtävä, jota on harjoitettava hyvän oikeudenhoidon etua palvellen, perustuu erityisesti toimeksiantajan etujen suojelemiseen ja puolustamiseen parhaalla mahdollisella tavalla, täysin riippumattomasti sekä lakia ja ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä noudattaen (ks. vastaavasti tuomio 4.2.2020, Uniwersytet Wrocławski ja Puola v. REA, C-515/17 P ja C-561/17 P, EU:C:2020:73, 62 kohta ja tuomio 24.3.2022, PJ ja PC v. EUIPO, C-529/18 P ja C-531/18 P, EU:C:2022:218, 64 kohta). Asianajajille annetaan demokraattisessa yhteiskunnassa oikeussuojaa hakevien puolustamista koskeva perustavanlaatuinen tehtävä, joka merkitsee yhtäältä sitä, että jokaisella on mahdollisuus kääntyä täysin vapaasti asianajajan puoleen, jonka ammatillisena tehtävänä on antaa riippumattomia oikeudellisia neuvoja niitä tarvitseville, ja toisaalta vastaava asianajajan lojaalisuusvelvoite asiakastaan kohtaan (ks. vastaavasti tuomio 8.12.2022, Orde van Vlaamse Balies ym., C-694/20, EU:C:2022:963, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

67 Lopuksi kolmannesta ehdosta, joka koskee pääasiassa kyseessä olevien vaatimusten oikeasuhteisuutta, on todettava, että se edellyttää, että näillä vaatimuksilla voidaan taata tavoitellun päämäärän toteutuminen, että niillä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen tämän päämäärän saavuttamiseksi, ja että muilla, vähemmän rajoittavilla toimenpiteillä ei voida saavuttaa samaa tulosta.

68 Nyt käsiteltävässä asiassa on niin, että siltä osin kuin näillä vaatimuksilla pyritään myötävaikuttamaan asianajajan riippumattomuuden ja eturistiriitojen kiellon kunnioittamiseen erityisesti sulkemalla pois se, että puhtaasti taloudellisilla sijoittajilla olisi mahdollisuus vaikuttaa asianajajayhtiön päätöksiin ja toimintaan, kyseiset vaatimukset näyttävät soveltuvan takaamaan oikeudenhoidon moitteettoman toiminnan ja asianajajan ammatin integriteetin turvaamista koskevan tavoitteen toteutumisen.

69 Puhtaasti taloudellisen sijoittajan pyrkimyksellä saada sijoituksensa tuottamaan voi nimittäin olla vaikutusta asianajajayhtiön organisaatioon ja toimintaan. Jos tällainen sijoittaja siis katsoisi sijoituksensa tuoton olevan riittämätön, se voisi pyrkiä vaatimaan kustannusten alentamista tai

tietyntyyppisten asiakkaiden etsimistä sillä uhalla, että se muutoin mahdollisesti vetäytyy sijoituksestaan, ja tällainen uhka riittää osoittamaan tällaisen sijoittajan vaikutusmahdollisuuden, vaikka se olisikin välillinen.

70 Ensinnäkin on niin, että puhtaasti taloudellisen sijoittajan päämääränä on vain voiton tavoittelu, kun taas asianajajat eivät harjoita toimintaansa yksinomaan taloudellisessa tarkoituksessa, vaan heidän on noudatettava ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä.

71 Tässä yhteydessä on täsmennettävä, että on välttämätöntä, että asianajajan ammattia harjoitettaessa ei ole eturistiriitoja, mikä merkitsee muun muassa, että asianajajan on oltava riippumaton, myös taloudellisesti, suhteessaan julkiseen valtaan ja muihin toimijoihin eikä hänen pidä olla millään tavoin näiden vaikutusvallan alainen (tuomio 2.12.2010, Jakubowska, C-222/09, EU:C:2010:729, 61 kohta). Yhtäältä on näet niin, että jos tällaista taloudellista riippumattomuutta ei ole, puhtaasti taloudellisen sijoittajan lyhyen aikavälin voittoon tähtäävät taloudelliset näkökohdat voisivat olla etusijalla sellaisiin näkökohtiin nähden, jotka perustuvat yksinomaan asianajajayhtiön asiakkaiden etujen puolustamiseen. Toisaalta myös se, että puhtaasti taloudellisen sijoittajan ja asiakkaan välillä on mahdollisia siteitä, voi vaikuttaa asianajajan ja tämän asiakkaan väliseen suhteeseen siten, että ristiriitaa ammatillisten tai ammattieettisten sääntöjen kanssa ei voida sulkea pois.

72 Toiseksi on niin, että koska asianajajan ammattiin sovellettavia ammatillisia ja ammattieettisiä sääntöjä ei ole yhdenmukaistettu unionin tasolla, kukin jäsenvaltio voi lähtökohtaisesti vapaasti säännellä tämän ammatin harjoittamista alueellaan. Kyseiseen ammattiin sovellettavat säännöt voivat sen vuoksi erota olennaisesti jäsenvaltioista toiseen (ks. vastaavasti tuomio 19.2.2002, Wouters ym., C-309/99, EU:C:2002:98, 99 kohta; tuomio 2.12.2010, Jakubowska, C-225/09, EU:C:2010:729, 57 kohta ja tuomio 7.5.2019, Monachos Eirinaios, C-431/17, EU:C:2019:368, 31 kohta).

73 Näissä olosuhteissa jäsenvaltiolla on sille näin annetun harkintavallan perusteella oikeus katsoa, että asianajaja ei voisi harjoittaa ammattiaan riippumattomasti ja ammatillisia ja ammattieettisiä velvollisuuksiaan noudattaen, jos hän kuuluisi yhtiöön, jonka osakkaina on henkilöitä, jotka yhtäältä eivät harjoita asianajajan ammattia eivätkä mitään muutakaan ammattia, johon sovelletaan ammatillisista ja ammattieettisistä säännöistä johtuvia vastapainottavia tekijöitä, ja jotka toisaalta toimivat puhtaasti taloudellisina sijoittajina, jotka eivät aio harjoittaa kyseisessä yhtiössä tällaisen ammatin piiriin kuuluvaa toimintaa. Näin on sitäkin suuremmalla syyllä silloin, kun – kuten pääasiassa – tällainen sijoittaja aikoo hankkia enemmistön kyseessä olevan asianajajayhtiön yhtiöosuuksista.

74 Tämän saman harkintavallan perusteella jäsenvaltiolla on oikeus katsoa, että on olemassa vaara, että kansallisessa säännöstössä tai asianajajayhtiön yhtiöjärjestyksessä vahvistetut toimenpiteet, joilla pyritään säilyttämään asianajajayhtiössä toimivien asianajajien riippumattomuus ja ammatillinen integriteetti, osoittautuvat käytännössä riittämättömiksi varmistamaan tehokkaasti tämän tuomion 64–66 kohdassa tarkoitettujen päämäärien saavuttamisen, jos puhtaasti taloudellinen sijoittaja hankkisi osuuden kyseisen yhtiön pääomasta, kun otetaan huomioon se vaikutusvalta – vaikka se olisikin epäsuora – joka tällä sijoittajalla on kyseisen yhtiön johtoon ja toimintaan investointi- tai divestointipäätöksillä, joilla tavoitellaan pääasiallisesti tai jopa yksinomaan voittoa.

75 Toiseksi SEUT 63 artiklassa taatusta pääomien vapaasta liikkuvuudesta on todettava, että kyseisen artiklan soveltamisalaan kuuluvat suorat sijoitukset, joissa hankitaan osakkuuksia yhtiöstä ostamalla osakkeita, joiden perusteella on tosiasiallisesti mahdollista osallistua yhtiön liikkeenjohtoon ja käyttää siinä määräysvaltaa, ja arvopapereiden hankkiminen siten, että ainoana tarkoituksena on taloudellisen sijoituksen tekeminen ilman aikomusta vaikuttaa yhtiön liikkeenjohtoon tai käyttää siinä määräysvaltaa (ks. vastaavasti tuomio 17.9.2009, Glaxo Wellcome, C-182/08, EU:C:2009:559, 40 kohta ja tuomio 21.12.2016, AGET Iraklis, C-201/15, EU:C:2016:972, 58 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

76 SEUT 63 artiklan 1 kohdassa kiellettyjä pääomanliikkeiden rajoituksia ovat muun muassa toimenpiteet, joilla aiheutetaan se, että ulkomaiset yhtiöt ovat vähemmän halukkaita tekemään sijoituksia jäsenvaltiossa (ks. vastaavasti tuomio 6.3.2018, SEGRO ja Horváth (C-52/16 ja C-113/16, EU:C:2018:157, 65 kohta). SEUT 63 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuiksi rajoituksiksi on siten luokiteltava kansalliset toimenpiteet, jotka ovat omiaan estämään osakkeiden hankinnan kotimaisista yhtiöistä tai rajoittamaan sitä taikka jotka ovat omiaan saamaan muista jäsenvaltioista peräisin olevat sijoittajat luopumaan sijoituksesta kotimaisten yhtiöiden pääomaan (ks. vastaavasti tuomio 21.10.2010, Idryma Typou, C-81/09, EU:C:2010:622, 55 kohta),

77 Nyt käsiteltävässä asiassa on niin, että pääasiassa kyseessä oleva kansallinen säännöstö estää muita henkilöitä kuin asianajajia ja aiemman asianajajalain 59a §:ssä tarkoitettujen ammattien harjoittajia hankkimasta osuuksia asianajajayhtiöstä, joten sillä estetään muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneita sijoittajia, jotka eivät ole asianajajia eivätkä tällaisen ammatin harjoittajia, hankkimasta osuuksia tällaisista yhtiöistä (ks. vastaavasti tuomio 19.5.2009, komissio v. Italia, C-531/06, EU:C:2009:315, 47 kohta). Vastaavasti tällä kansallisella säännöstöllä estetään asianajajayhtiöitä hankkimasta pääomaa, joka voisi auttaa niiden perustamista tai kehittämistä. Se on näin ollen pääomien vapaan liikkuvuuden rajoitus.

78 Pääomien vapaan liikkuvuuden rajoitukset, joita sovelletaan ilman kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää, voivat kuitenkin olla oikeutettavissa yleisen edun mukaisilla pakottavilla syillä, jos niillä voidaan taata tavoitellun päämäärän toteutuminen ja jos niillä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen kyseisen päämäärän saavuttamiseksi (ks. vastaavasti tuomio 19.5.2009, komissio v. Italia, C-531/06, EU:C:2009:315, 49 kohta),

79 Tältä osin tämän tuomion 64–74 kohdassa direktiivin 2006/123 15 artiklan 3 kohdan osalta esitetty arviointi ei johda erilaiseen päätelmään SEUT 63 artiklan osalta.

80 Näin ollen ensimmäiseen, kolmanteen ja neljänteen kysymykseen on vastattava, että direktiivin 2006/123 15 artiklan 2 kohdan c alakohtaa ja 3 kohtaa sekä SEUT 63 artiklaa on tulkittava siten, että ne eivät ole esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka nojalla kyseistä asianajajayhtiötä kielletään asianajotoiminnan harjoittamiseen annetun luvan peruuttamisen uhalla siirtämästä kyseisen yhtiön yhtiöosuuksia puhtaasti taloudelliselle sijoittajalle, joka ei aio harjoittaa mainitussa yhtiössä kyseisessä säännöstössä tarkoitettua ammatillista toimintaa.

Toinen kysymys

81 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään lähinnä, onko SEUT 63 artiklaa tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan osakkaalla, jolla ei ole oikeutta harjoittaa jotakin niistä ammateista, jotka oikeuttavat ryhtymään

asianajajayhtiön osakkaiksi, ei ole äänioikeutta, jos kyseisen yhtiön yhtiöjärjestykseen sisältyy useita määräyksiä asianajajan ammattia harjoittavien henkilöiden ja yhtiön asianajotoiminnan riippumattomuuden suojelemiseksi.

82 Saksan hallitus selitti istunnossa vastauksena unionin tuomioistuimen kysymykseen, että toimenpidettä, joka koskee äänioikeuden epäämistä osakkailta, joilla ei ole oikeutta harjoittaa jotakin aiemman asianajajalain 59 e §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä lueteltua ammattia, mihin kansallinen tuomioistuin toisessa kysymyksessään nimenomaisesti viittaa, on tarkoitus soveltaa siirtymätilanteissa, jotka johtuvat erityisesti kelpoisuusvaatimukset täyttävän osakkaan kuolemasta tai toimenpiteestä, jolla kelpoisuusvaatimukset täyttävältä osakkaalta poistetaan oikeus harjoittaa ammattiaan.

83 Koska pääasiassa ei ole kyse mistään tällaisesta tilanteesta, vastaus tähän kysymykseen ei vastaa tämän oikeusriidan ratkaisemiseen erottamattomasti liittyvää objektiivista tarvetta ja ylittää unionin tuomioistuimelle SEUT 267 artiklan perusteella kuuluvan lainkäyttötehtävän rajat (ks. vastaavasti tuomio 16.12.1981, Foglia, 244/80, EU:C:1981:302, 18 kohta ja tuomio 26.3.2020, Miasto Łowicz ja Prokurator Generalny, C-558/18 ja C-563/18, EU:C:2020:234, 44 kohta).

84 Toinen kysymys on siten jätettävä tutkimatta.

Oikeudenkäyntikulut

85 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Palveluista sisämarkkinoilla 12.12.2006 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/123/EY 15 artiklan 2 kohdan c alakohtaa ja 3 kohtaa sekä SEUT 63 artiklaa

on tulkittava siten, että

ne eivät ole esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka nojalla kyseistä asianajajayhtiötä kielletään asianajotoiminnan harjoittamiseen annetun luvan peruuttamisen uhalla siirtämästä kyseisen yhtiön yhtiöosuuksia puhtaasti taloudelliselle sijoittajalle, joka ei aio harjoittaa mainitussa yhtiössä kyseisessä säännöstössä tarkoitettua ammatillista toimintaa.

Allekirjoitukset